

Сања Ђорђевић, асистент
Правни факултет Универзитета у Нишу

СЛОБОДА ИЗРАЖАВАЊА МЕДИЈА У ПРАКСИ ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА*

Апстракт: *Важна компонента слободе изражавања, као сложеног људског права, представља право на слободно и неометано преношење информација. Медији су средства за масовно комуницирање са основном обавезом ширења општих и потпуних информација о питањима од јавног значаја. Као примарни преносиоци информација у савременим демократским друштвима, могу се јавити у двоструком својству: као кришитељи или као субјекти којима се криши слобода изражавања. Кроз праксу Европског суда за људска права која се тиче односа између чл. 10 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода и улоге медија у друштву, утврђени су европски стандарди поштовања слободе изражавања. Утврђене стандарде и ограничења пре свега треба да поштују држава и медији као основни субјекти у процесу размене информација.*

Кључне речи: *Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода, Европски суд за људска права, слобода изражавања, ограничење слободе изражавања медији, принцип пропорционалности.*

1. Увод

Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода¹ (надаље: Конвенција), гарантује слободу изражавања чијем је тумачењу значајно допринео Европски суд за људска права (надаље: Суд) кроз развој јуриспруденције.² Та слобода зајемчена је чл. 10 Конвенције, који

---

*Чланак је настао као резултат рада на пројекту „Људска и мањинска права у европском правном простору“, под редним бројем 14043Д, које финансира Министарство за науку и технолошки развој Републике Србије

¹ Више о историјату Конвенције и њеним изменама: З. Радивојевић, Европски систем заштите људских права, у „Људска права – упутство за употребу“, ОГИ, Ниш, 2004, стр. 59-64.

² Статистике кажу да је досад било преко 600 случајева поводом слободе изражавања; према: D. Voorhoof - H. Cannie, Freedom of Expression and Information in a Democratic Society: The Added but Fragile Value of the European Convention on Human Rights,

гласи: „1. Свако има право на слободу изражавања. Ово право укључује слободу поседовања сопственог мишљења, примања и саопштавања информација и идеја без мешања јавне власти и без обзира на границе. Овај члан не спречава државе да захевају дозволе за рад телевизијских, радио и биоскопских предузећа. 2. Пошто коришћење ових слобода повлачи са собом дужности и одговорности, оно се може подвргнути формалностима, условима, ограничењима или казнама прописаних законом и неопходним у демократском друштву у интересу националне безбедности, територијалног интегритета или јавне безбедности, ради спречавања нереда или криминала, заштите јавног здравља или морала, заштите угледа и права других, спречавања откривања обавештења добијених у поверењу, или ради очувања ауторитета и непристрасности судства.“

Први став овог члана јемчи слободу изражавања и одређује њену садржину, док други наводи околности у којима та слобода може бити предмет легитимног ограничења од стране државних власти. Сам језички склоп чл. 10 (1) указује да је реч о сложеном људском праву, састављеном из две компоненте: права на слободно и неометано преношење информација и њему корелативног права на примање информација и идеја, односно активно и пасивно право на информацију.³ Као средства масовног комуницирања, медији имају основну обавезу ширења општих и потпуних информација о питањима од јавног значаја, те се првенствено на њих односи прва компонента, док је шира јавност носилац другог сегмента права. Као примарни преносиоци информација у савременим демократским друштвима, медији се могу јавити у двоструком својству: као субјекти којима се повређује слобода изражавања и као прекршиоци.

Са друге стране, и државе уговорнице имају одређене обавезе на основу чл. 10 Конвенције. Негативна обавеза представља уздржавање државе од незаконитог или неоправданог мешања у коришћењу слободу изражавања. Пошто је ова слобода квалификовано право, најчешћи случај негативних обавеза тиче се државних монопола приликом издавања дозвола и лиценци за емитовање.⁴ У последњој деценији, запажа се напор Суда да тумачи постојање позитивних обавеза држава. У ситуацијама када су представници медија били злостављани, повређени или убијани, а није

International Communication Gazette, 2010, p. 410, доступно на: gaz.sagepub.com/content/72/4-5/407 (25.7.2012.).

³ А. Јакшић, Европска конвенција о људским правима – коментар, Београд, 2006, стр. 296.

⁴ ECHR cases *Informationsverein Lentia v. Austria*, judgment of 24 November 1993; *Groppera Radio AG v. Switzerland*, judgment of 28 March 1990; *Autronic AG v. Switzerland*, judgment of 22 May 1990; *Demuth v. Switzerland*, judgment of 5 November 2002.

дошло до спровођења истраге,⁵ Суд је нашао да постоји повреда чл. 10 будући да држава мора гарантовати сигурно окружење за уживање слободе изражавања.

У складу са тим, у првом делу рада биће изложени облици слободе изражавања, а затим следи појашњење ограничења ове слободе. Преостали делови рада биће посвећени неким проблемима везаним за слободу изражавања медија који су били нарочито изражени у пракси Суда, као што су критика носиоца јавних власти и дебата о питањима од јавног значаја, одговорност медија за клевету и увреду и новинарски извори информација.

2. Облици слободе изражавања

Слобода изражавања се чл. 10 гарантује свакоме – и физичким и правним лицима,⁶ у усменом и писаном облику. Право на преношење информација остварује се на различите начине, без обзира на број публикација, форму (папирни, аудио-визуелни или електронски формат), или коришћена средства (финансијска или техничка). Поред заштите саме садржине информација и идеја, заштићен је и метод њиховог представљања остварен путем летака, књига, уметничких дела, штампе, радија,⁷ телевизије, биоскопа или, у данашње доба, путем интернета.⁸ Овом слободом заштићени су сви облици изражавања – остварени не само путем написаних или изговорених речи, већ и путем слика, цртежа и фотографија.⁹

⁵ Најпознатији случај је *Özgür Gündem v. Turkey*, judgment of 16 March 2000, када влада није пружила заштиту новинарима који су били мета терористичких напада. Суд је утврдио да постоји не само негативна, већ и позитивна обавеза, која пак не сме бити такве врсте или толиког обима да представља немогућ или непропорционални терет који се намеће држави.

⁶ Кроз праксу, Суд је утврдио да заштиту могу тражити новинари, уредници и продуценти као физичка лица, али и медијске куће као правна лица, што је потврђено у ECHR cases *Goodwin v. UK*, judgment of 27 March 1996; *Vogt v. Germany*, judgment of 26 September 1995; *Unabhängige Initiative Informations Vielfalt v. Austria*, judgment of 26 February 2002, *Sunday Times v. UK*, no 1, judgment of 26 April 1979, *Jersild v. Denmark*, judgment of 23 September 1994.

⁷ Материјал емитован преко радија такође је заштићен чл. 10, без обзира да ли је реч о информативном или забавном програму, потврђено у *Groppera Radio AG v. Switzerland*.

⁸ ECHR cases *Times Newspapers Ltd. v. UK*, judgment of 10 March 2009; *Editorial Board of Pravove Delo and Shtekel v. Ukraine*, judgment of 5 May 2011, *Delfi v. Estonia*, communicated 11 February 2011. Више о томе: Research report - Internet: case-law of the European Court of Human Rights, Research division of the Council of Europe, 2011, pp. 11-17.

⁹ Као илустрација, може се навести случај када је новинару било забрањено објављивање фотографије политичара у вези са серијом текстова о његовој финансијској ситуацији. Анализирајући контекст овог случаја, Суд је истакао да је ирелевантно да ли су одређена особа или њена слика познати јавности – једино је битна чињеница да ли је одређена особа

Суд пружа различитим категоријама изражавања (политичко, комерцијално, уметничко, академско), другачији степен заштите, те је, према садржини информација и идеја која се жели пренети, успостављена хијерархија вредности које се штите чл. 10 Конвенције. Због значаја функције очувања плурализма мишљења у друштву, најзаштићенији облик слободе изражавања је тзв. политички говор, одн. коментари о питањима од јавног значаја које пружају медији и јавне личности, док је најмање заштићено комерцијално изражавање.

3. Ограничења слободе изражавања

Конвенција садржи две врсте ограничења слободе изражавања. Прва врста је предвиђена самим чл. 10 (2), којим се држави под одређеним условима допушта дерогација права. Друго ограничење произилази из чл. 17,¹⁰ који забрањује злоупотребу права, и односи се на забрану говора мржње.¹¹

3.1. Дерогација слободе изражавања

Како слобода изражавања није апсолутно право, у чл. 10 (2) предвиђена је *numerus clausus* листа основа дозвољених ограничења. Оправданост сваког од њих цени се према тзв. тростепеном тесту, у оквиру кога Суд тражи одговоре на следећа питања: да ли су одређене мере прописане законом или у складу са законом, да ли се њима тежи остваривању легитимног циља, као и да ли су нужне у демократском друштву.¹² При томе, сва ограничења морају бити рестриктивно тумачена, а исказана потреба за њима се мора убедљиво доказати.¹³ Терет дока-

---

ушла у јавну сферу. У поменутом случају било је јасно да је политичар део јавне сфере, јер је биографију и фотографију објавио на интернет страници аустријског парламента; *Krone Verlag GmbH & Co. KG. v. Austria*, judgment of 26 February 2002, para. 37. Више: А. Mowbray, Institutional Developments and Recent Strasbourg Cases, *Human Rights Law Review*, 2005, p. 179.

¹⁰ Чл. 17 гласи: „Ништа у овој Конвенцији не може се тумачити тако да подразумева право било које државе, групе или лица да се упусте у неку делатност или изврше неки чин који је усмерен на поништавање било ког од наведених права и слобода или на њихово ограничавање у већој мери од оне која је предвиђена Конвенцијом.“

¹¹ Више: А. Weber, *Manual on hate speech*, Council of Europe, 2009, pp. 22-23.

¹² Одмеравање предузетих мера на основу питања „оправданости“ или „довољности“ и „неопходности у демократском друштву“ назива се принцип пропорционалности, који је инхерентан европском систему заштите људских права још од случаја *Lawless v. Ireland*, judgment of 1 July 1961. Према: М. Настић, Принцип пропорционалности у пракси уставних судова и Европског суда за људска права, *Правни живот - Право и простор*, бр. 12, Београд, 2010, стр. 979-981.

¹³ ECHR cases *Observer and Guardian v. UK*, judgment of 26 November 1991, para. 59; *Ahmed at. al. v. UK*, judgment of 2 September 1998, para. 55 (1).

зивања оправданости, целисходности, легитимности и пропорционалности мера лежи на држави. Приликом одмеравања оправданости ограничења, Суд дозвољава шире поље слободне процене државе код питања морала или комерцијалног изражавања,¹⁴ а уже у односу на политички говор. Према образложењима судских пресуда, запажа се да је тас често превагнуо на страну подносилаца представке због негативног одговора на једно од три постављена услова, будући да је неопходно њихово кумулативно испуњење.

Од свих основа из чл. 10 (2), државе су се у ограничавању слободе изражавања медија најређе позивале на заштиту јавног здравља¹⁵ и морала. Чешће су се позивале на опасност по „националну безбедност, територијални интегритет или јавну безбедност“, и забрањивале објављивање чланака те тематике.¹⁶ Међутим, Суд је увек истицао значај познатог правила о уском тумачењу изузетака, како државе не би позивањем на овај основ онемогућавале медије у вршењу основне обавезе – пружања информација од јавног значаја. Основи који су се највише пута јављали у јуриспруденцији Суда када је реч о ограничавању медија су „заштита угледа и права других, спречавање откривања обавештења добијених у поверењу, или очување ауторитета и непристрасности судства“. У вези са објављивањем информација и коментара судских поступака, неопходно је помирити два опречна интереса: захтева јавности да буде обавештена о питањима од општег значаја са захтевом за несметаним обављањем правосудне функције. Иако се изричито не помиње у чл. 10, слобода штампе установљена је праксом Суда.¹⁷ Неки од најзначајнијих случајева управо су везани за ову слободу, при чему је Суд морао пажљиво да успостави равнотежу између поменутих два интереса.

¹⁴ *Vgt Verein Gegen Tierfabriken v. Switzerland*, judgment of 30 June 2009, para. 77. Више: O. Bakircioglu, The Application of the Margin of Appreciation Doctrine in Freedom of Expression and Public Morality Cases, *German Law Journal*, Vol. 8, No 7, 2007, pp. 719-724, 731-733.

¹⁵ Један од ретких примера је случај *Stambuk v. Germany*, judgment of 17 October 2002, где је било речи о детаљном новинарском чланку ласерских третмана вида. Суд је заузео став да је било потребно објавити чланак због заштите јавног здравља и информисаности јавности.

¹⁶ Државе су се на овој основ позвале у: ECHR cases *Observer and Guardian v. UK*, judgment of 26 November 1991; *Vereniging Weekblad Bluf! v. Netherlands*, judgment of 9 February 1995; *Sürek v. Turkey*, no 1, judgment of 8 July 1999; *Özler v. Turkey*, judgment of 22 November 2001; *Yamurdereli v. Turkey*, judgment of 4 June 2002; *Çetin and others v. Turkey*, judgment of 13 February 2003; *Duzgoren v. Turkey*, judgment of 9 November 2006; *Ergin v. Turkey*, no 6, judgment of 4 May 2006; и др.

¹⁷ А. Јакшић, *op.cit.*, str. 298.

У једном од најпознатијих случајева,¹⁸ поставило се питање објављивања информација о проблематици која је ишчекивала свој епилог у националној судници. Суд је, након вагања опречних интереса, закључио да јавност има право на одређене информације, чак и уколико чињенице и покренута питања представљају део већ покренутог судског поступка. Формулишући своју пресуду, Суд је нарочито истакао факторе који су допринели таквој одлуци: обим и неквалификовано ограничење забране, умереност новинског текста, дужина мировања судског поступка и преговора о поравнању, као и дужа јавна дебата у вези проблематике која је погађала велики део друштва.

Када је, пак, реч о критици правосуђа и судија, Суд је заузео рестриктивније виђење од оног које се тиче слободе штампе или медијске критике других јавних, а нарочито политичких личности. Када је новинар критиковао законитост пресуде домаћег суда, због чињенице да су двоје од троје судија поротника били запослени код органа који је био тужена странка, Суд је истакао да: „*Легитимни интерес државе да заштити углед двојице судија-поротника... није у сукобу са интересом подносиоца да буде у могућности да учесује у дебати о структуралној непристрасности вишег суда.*“¹⁹ Стога је Суд нашао да је кривично гоњење новинара за клевету било неоправдано. Такође је дошло до кршења чл. 10 када је новинар критиковао судије за политичку пристрасност приликом доношења пресуде. Упркос оштрим речима, Суд је на крају нашао да је новинар изнео свој вредносни суд, који је поред тога био и поткрепљен бројним чињеницама и представљао део јавне дискусије о важном питању друштва.²⁰

Суд се сличним принципима руководи и када су на мети критика јавни тужиоци и други представници власти који учествују у судским поступцима, али ипак истиче да тужилац ужива мању заштиту од судије.²¹

---

¹⁸ Случај *Sunday Times v. UK*, где се новинска кућа припремала за објављивање текста о тестирању лека пре дистрибуције на тржиште. Чланак се заснивао на бројним наводима који су потицали из извора независних од медијског извештавања, а који су тврдили су да је дошло до тежих деформација због конзумације лека. Неке од породица погођене овим проблемом постигле су вансудске нагодбе са фармацеутском фирмом, неке су и даље биле у преговорима, а неке у раним фазама спора. Фармацеутска кућа је издејствовала забрану објављивања чланка, сматрајући да би објава текста представљала непоштовање ауторитета суда и националних судских поступака који су били у току. Суд је нашао да државна забрана издавања новинског чланка није испунила трокаки тест пропорционалности јер извршење забране није представљало „хитну друштвену потребу“ нити да је мера била „пропорционална законитом циљу који се жели остварити“.

¹⁹ *Barfod v. Denmark*, judgment of 22 February 1989, para. 29.

²⁰ *De Haes and Gijssels v. Belgium*, judgment of 24 February 1997, para. 47.

²¹ *Nikula v. Finland*, judgment of 21 March 2002, para. 50.

Поред тога, води се рачуна о разликовању објективних и субјективних елемената критике, те је Суд истакао да се изражена критика у једном случају односила на стратегију и рад тужиоца, и није представљала личну увреду.²² Са друге стране, иако се врши јасно разликовање између чињеница и вредносних судова, неопходно је поткрепити потоње чињеничним основом који служи као премиса за вредносни закључак. Зато је Суд уважио кршење чл. 10 само поводом поткрепљених изјава у случају када је новинар оптуживао тужиоца за чланство у милитантној политичкој странци, упркос аргументима новинара да је изражена политичка пристрасност члана правосуђа питање од великог правног и друштвеног значаја.²³

Чест је случај да државе уговорнице Конвенције предвиђају законске забране објављивања свих информација која су везана за питања пред судом. У вези са тим, Суд је нашао да кривично осуђивање новинара због откривања процесних информација²⁴ представља кршење чл. 10 Конвенције из двоструког разлога: са једне стране због апсолутног карактера предвиђене забране, а са друге, због онемогућавања медија да обавештавају јавност о питањима код којих је јасно да су питања од јавног значаја.

Међутим, постоје бројни примери када Суд није утврдио кршење чл. 10 Конвенције, попут поновних медијских спекулација о криминалном понашању одређених лица против којих су кривичне оптужбе већ биле одбачене,²⁵ или код самосталног оцењивања доказа из судског поступка и изношења мишљења новинара о виности оптуженог.²⁶

3.2. Забрана говора мржње

Треба успоставити осетљиву равнотежу између широког тумачења слободе изражавања и говора мржње који представља мешање и нарушавање права других. Када је реч о говору мржње, у прво време је

²² Ibid.

²³ *Perna v. Italy*, judgment of 25 July 2001. Непоткрепљеност јавно изречених изјава путем медија такође је био предмет анализе Суда у случајевима *Selisto v. Finland*, judgment of 16 November 2004 и *Pedersen and Baadsgaard v. Denmark*, judgment of 17 December 2004.

²⁴ У случају *Du Roy and Malaurie v. France*, judgment of 3 October 2000, два новинара су објавила информацију да је неко у току кривичног поступка, поднео захтев за учешће у својству приватне странке. По француском закону, који успоставља генералну и апсолутну забрану објављивања било којих информација везаних за судске поступке, чак и оне чисто техничког карактера, то представља кривично дело.

²⁵ *Constantinescu v. Romania*, judgment of 27 June 2000. Када је новинар у свој чланак укључио и коментар о криминалном понашању одређених лица против којих су кривичне оптужбе већ биле одбачене, био је кривично осуђен за клевету.

²⁶ *Worm v. Austria*, judgment of 29 August 1997. Новинар је истицао важност дебате и информисања јавности, будући да је оптужени био бивши потпредседник владе и министар финансија.

јуриспруденција ишла линијом међусобног искључивања чл. 10 и чл. 17 Конвенције, односно ослањала се на основ из чл. 17, како би у потпуности искључила примену чл. 10 (1).²⁷ Међутим, касније тумачење Суда ишло је у правцу повезивања чл. 17 са чл. 10 (2), првенствено са условом „неопходности мере у демократском друштву“. Оваквим приступом, Суд оставља широко тумачење слободе изражавања на основу чл. 10 (1), те ту може спадати и право изражавања ставова који су увредљиви или узнемирујући.²⁸

Следеће питање које се поставило пред Судом је разликовање говора мржње *per se* од расистичких изјава и изјава којима се подстиче насиље. Говор мржње је апсолутно без заштите чл. 10, док се код потоњих изјава врши разматрање њихове дозвољености у оквирима основа из чл. 10 (2). Наиме, Суд је истакао да: „Толеранција и поштовање једнакости достојанства сваког људског бића представља темељ демократског и плуралистичког друштва. Стога, као ствар принципа може се сматрати неопходним у одређеним демократским друштвима да се врши санкционисање или чак спречавање свих облика изражавања којима се шири, подстиче, промовише или оправдава мржња заснована на нетрпељивости (укључујући и верску нетрпељивост), под условом да су све наметнуте „формалности“, „услови“, „ограничења“ или „казне“ пропорционалне легитимном циљу коме се тежи. Даље... не може бити никакве сумње да конкретни изрази говора мржње који могу бити увредљиви за одређене појединце или групе, нису заштићени чл. 10 Конвенције.“²⁹

Суд је у познатом случају³⁰ расистичких изјава пренесеним путем медија, истакао да се због јачег и непосреднијег утицаја који стварају аудио-визуелни медији у односу на штампане, мора бити посебно обазрив. Ипак, закључио је да је кривична осуда новинара била непропорционална, будући да је интервју за документарни филм направљен са циљем доприноса јавној дебати о питањима од општег значаја, а не са намером пропагирања расизма. Поред намере, узета је у обзир и чињеница да је емитовање вршено у оквиру информативног програма и било намењено добро информисаној јавности, као и да се

---

²⁷ *Glimmerveen and Hagenbeek v. Netherlands*, judgment of 11 October 1979.

²⁸ Freedom of Expression Under The European Convention of Human Rights – Interights Manual for Lawyers, London, 2010, p. 4. Критику оваквог гледишта: Н. Cannie – D. Voorhoof, The Abuse Clause and Freedom of Expression in the European Human Rights Convention, Netherlands Quarterly of Human Rights, Vol. 29/1, 2011, pp. 56-68.

²⁹ *Gündüz v. Turkey*, judgment of 4 December 2003, para. 40-41.

³⁰ У случају *Jersild v. Denmark*, новинар је интервјуисао три члана расистичке групе из Копенхагена који су том приликом давали изразито негативне коментаре о имигрантима, прначком становништву и другим етничким мањинама у Данској.

новинар дистанцирао од изјава и мишљења субјеката интервјуа.³¹ Суд је, пажљиво успостављајући равнотежу између могућег ограничења и јавног интереса, закључио да је претежнији био јавни интерес за ширењем информација о важној теми. Наиме, медији су вршили функцију „јавних чувара“ друштвеног поретка, отварајући све теме друштва, па и оне непријатне садржине, због остваривања права јавности на релевантне информације, истовремено обављајући свој основни задатак. Ипак, претходни пример није успоставио правило о потпуној слободи и неодговорности новинара, јер се увек мора обратити пажња да медији не постану средство преношења и ширења говора мржње.³²

4. Критика носиоца јавних власти и дебата о питањима од јавног значаја

Резолуцијом бр. 428 Парламентарне скупштине Савета Европе из 1970. године предвиђена је обавеза медија да шире опште и потпуне информације о питањима од јавног значаја. Наиме, право на слободу изражавања често представља предуслов у остваривању других права и слобода гарантованих Конвенцијом и тиме „...представља један од темеља таквог друштва, један од основних услова за његов напредак и за развој сваког човека.....Односи се не само на „информације“ или „идеје“ које су прихватљиве или се сматрају неувредљивим или небитним, већ и оне које вређају, шокирају или узнемиравају државу или неки део становништва. То су све захтеви плурализма, толеранције и широкоумља, без којих нема „демократског друштва“.“³³

У складу са тим, медији играју једну од најзначајнијих улога у државама са системом владавине права³⁴ јер врше улогу „јавног чувара“.³⁵ Због значаја функције коју обављају као изабрани представници народа, политички представници, са једне стране имају велику слободу изражавања, а са друге, представљају предмет критика. Управо се меди-

³¹ Садржина интервјуа са социологом такође је била предмет анализе у *Erdogdu and Ince v. Turkey*, judgment of 8 July 1999.

³² Потврђено у *Sürek v. Turkey*, judgment of 8 July 1999, para. 63, када је власник новина кажњен за публикавање летака на којима је, између осталог, писало да је држава учествовала у масакрима Курда у циљу стратешке кампање истребљења. Суд је нашао да поменути летак није заштићен чл. 10 због суштине поруке коју је пропагирао - да је насиље неопходна и оправдана мера самоодбране од агресора.

³³ *Handyside v. UK*, judgment of 7 December 1976, para. 48-49.

³⁴ *Prager and Oberschlick v. Austria*, judgment of 26 April 1995, para. 34.

³⁵ *D. Voorhoof - H. Cannie*, op.cit, pp. 414-415. Потврђено у *Sunday Times v. UK*, para. 65; *Lingens v. Austria*, judgment of 8 July 1986, para. 41; *Jersild*, para. 31.

јима допушта шира слобода у критиковању поменутих лица, будући да је слобода политичког расправљања суштински концепт демократског друштва. Управо путем медија, јавност бива упозната са идејама, ставовима, активностима политичара и политичким расправама и на тај начин формира мишљење.³⁶ „Слобода штампе... јавности даје једно од најбољих начина откривања и формирања мишљења о идејама и ставовима политичких вођа. Генерално, слобода политичке дебате је у самој сржи концепта демократског друштва, који преовладава целом Конвенцијом... Границе прихватљиве критике су, сходно томе, шире у погледу политичара, него у погледу приватних лица. За разлику од приватних лица, политичари се неизбежно и свесно излажу анализи сваке своје речи и сваког дела, од стране новинара и јавности уопште... Чл. 10 (2), омогућава да се углед других... итити, а таква заштита односи се на политичаре... али у таквим случајевима, таква заштита мора се одвагати у односу на интерес отворене дискусије о политичким питањима.“³⁷ Пошто се политичари неминовно и свесно излажу преиспитивању својих речи и дела, самим уласком у „јавну сферу“, границе дозвољене критике су шире постављене. Насупрот томе, „обичан“ грађанин не улази у јавну арену, те је његово право на приватност веће.

Поред тога, став је Суда да се у новинским чланцима може вршити и извесно претеривање и провокације,³⁸ уколико је циљ допринос јавној дебати о значајним политичким темама. Зато је Суд истакао да мера владе усмерена против новинара који критикује јавну личност „представља једну врсту цензуре, која би га могла одвратити од критиковања у будућности... У контексту политичке дебате, изрицање такве казне вероватно би новинаре одвратило од давања доприноса у јавној дискусији о питањима која се тичу живота заједнице. На исти начин, оваква казна вероватно ће омести штампу у извршењу свог задатка преносиоца информација и чувара јавности.“³⁹

Слобода изражавања обухвата критику свих политичких и јавних личности, како домаћих тако и страних.⁴⁰ Међутим, у тим осетљивим

---

³⁶ Право критиковања власти, слања и примања политичких информација првенствено је право медија што је и потврђено у *Lingens; Sener v. Turkey*, judgment of 18 July 2000; *Dichand et. al. v. Austria*, judgment of 26 February 2002.

³⁷ *Lingens*, para. 42.

³⁸ *Prager and Oberschlick*, para. 38, *Dichand et. al. v. Austria* para. 41 и *Dalban v. Romania*, judgment of 28 September 1999, para. 49.

³⁹ *Monnat v. Switzerland*, judgment of 21 September 2006, para. 70 и *Lingens*, para. 44.

⁴⁰ У случају *Colombani et.al. v. France*, judgment of 25 July 2002, грубо је нападан краљ Марока, шеф државе која је главни снабдевач дроге континенталне Европе, иако је краљ Хасан II више пута јавно истицао чвсту посвећеност борби против трговине наркотицима.

ситуацијама, тешко је разграничити докле сеже слобода изражавања, а где почиње извршење инкриминисаних дела попут вређања страног шефа државе или говор усмерен против суверенитета и територијалног интегритета државе. Иако Суд предузима приступ „од случаја до случаја“, на основу досадашње праксе се може рећи да се даје предност слободи изражавања уколико није садржао елементе говора мржње или насиља.⁴¹ Чак и у случајевима тзв. борбе против тероризма, Суд не сматра да држава располаже неограниченим средствима. Наиме, није увек неопходно нити пропорционално ограничавање слободу изражавања, нарочито када би то подразумевало кривичну осуду медија,⁴² или забрану дистрибуција информација које су доступне у другим државама уговорницама.⁴³

Приликом постављања питања границе дозвољене критике, Суд је истицао и „да слобода изражавања повлачи посебне дужности и одговорности“. Наиме, слобода изражавања се не може штитити онда када води кршењу или суштинском ограничењу других људских права и слобода, првенствено права на приватност или права на слободу вероисповести. Поред тога, Суд је подвукао јасну границу између дозвољеног претеривања и недозвољеног увредљивог или клеветничког језика.

У случајевима када је као последица критике дошло до оптуживања за клевету и увреду, Суд је кроз праксу јасно истакао неопходност разликовања чињеница и вредносних судова. Наиме, чињеница је подложна доказивању истинитости, док нечији став представља лични доживљај одређеног лица, чиме је искључено такво доказивање.

Суд је по први пут нагласио улогу медија као основног контролора друштвено-политичких процеса у случају *Lingens*,⁴⁴ истакавши да се „...мора пажљиво направити дистинкција између чињеница и вредносних судова. Постојање чињеница може се доказати, а истинитост вредносног суда не подлеже доказивању... у оваквим случајевима, новинари не могу избећи казну... осим ако не докажу истинитост својих изјава... Што се тиче вредносних судова, овакав захтев је немогуће испунити, и то представља кршење саме слободу мишљења, која је темељни део права

⁴¹ Donna Gomien, op.cit, стр. 116. Потврђено у *Incal v. Turkey*, judgment of 9 June 1998; *Başkaya and Okçuoglu v. Turkey*, judgment of 8 July 1999; *Karatas v. Turkey*, judgment of 8 July 1999.

⁴² *Erdogdu and Ince v. Turkey*, supra 31.

⁴³ *Association Ekin v. France*, judgment of 17 July 2001.

⁴⁴ У овом предмету новинар је критиковао тадашњег канцелара због попустљивости коју је исказао према политичару са нацистичком прошлoшћу. Више: J. F. Flauss, op.cit, pp. 816-821.

које осигурава чл. 10 Конвенције“.⁴⁵ Суд је из тих разлога закључио да би било неприхватљиво да у демократском друштву новинар не може изрећи критички став.⁴⁶ Суштина медија је у саопштавању и преношењу информација и идеја што подразумева преношење не само чињеничних исказа већ и вредносних судова,⁴⁷ који се, пак морају заснивати на довољној чињеничној основи.⁴⁸ Супротно томе, политичка личност која је већ одслужила казну за кривично дело не може подићи тужбу за клевету против новинара који је приговорио на такво понашање из прошлости политичара, будући да је реч о истинитој чињеници.⁴⁹

Суд је истакао да је дозвољено да медији дају вредносне оцене актуелне политике, и допунио да би било потпуно неприхватљиво спречити новинара да изрази свој критички став док не буде могао да докаже истинитост својих тврдњи.⁵⁰ Свакако, то не подразумева непоштовање или непружање заштите угледу политичара, већ да пружена заштита мора бити у равнотежи са захтевом слободне расправе о питањима од општег интереса.

Као што постоји виши степен толеранције критике која је упућена влади у односу на политичара, тако постоји виши степен толеранције критике усмерених против политичара у односу на „обичног“ појединца. Иако политичари имају право да штите своју репутацију, најчешће позивајући се на право на приватност предвиђено чл. 8 Конвенције, границе дозвољене критике шире су када је у питању политичар него приватни појединац.⁵¹ У процени да ли је критички коментар био у јавном интересу, значајан фактор одлучивања биће сагледавање опсега „статуса јавне фигуре конкретних лица“,⁵² при чему је ирелевантно да ли је особа позната

---

⁴⁵ *Lingens*, para. 46, што је такође потврђено у *Feldek v. Slovakia*, judgment of 12 July 2001, para. 76 и 85, *Pedersen and Baadsgaard*, para. 71; *Jerusalem v. Austria*, judgment of 27 February 2001, para. 43.

⁴⁶ Од бројних случајева који се тичу клевете и увреде, издвајају се они који су били упућени путем медија: ECHR cases *Goodwin; Tolstoy Miloslavsky v. United Kingdom*, judgment of 13 July 1995; *Tonsbergs Blad As and Haukom v. Norway*, judgment of 1 March 2007; *Standard Verlagsgesellschaft MBH v. Austria*, no 2, judgment of 22 February 2007; *Lepojić v. Serbia*, judgment of 6 November 2007; *Filipović v. Serbia*, judgment of 20 November 2007; *Egeland and Hanseid v. Norway*, judgment of 16 April 2009; *Bodrožić and Vujin v. Serbia*, judgment of 23 June 2009.

⁴⁷ *Lingens*, para. 46, *Oberschlick v. Austria*, no 1, judgment of 23 May 1991, para. 63 и *Schwabe v. Austria*, judgment of 28 August 1992, para. 34.

⁴⁸ Потврђено у *De Haes and Gijssels*, para. 47 и *Scharsach iNews Verlagsgesellschaft v. Austria*, judgment of 13 November 2003, para. 39.

⁴⁹ *Schwabe*, paras. 30-34.

⁵⁰ *Dalban* para. 49.

⁵¹ *Feldek*, para. 74-85. Види *supra* 37.

⁵² *Tammer v. Estonia*, judgment of 6 February 2001, para. 67-68.

јавности – оно што је важно је да ли је лице ступило у „јавну арену“.⁵³ Слично томе, Суд је утврдио и да свако удружење које се активно укључује у јавне дискусије, исто као и појединци који свесно улазе у медијски простор, морају поседовати високи степен толеранције на критике.

Иако је у бројним домаћим законодавствима извесно критиковање политичара или јавних личности било инкриминисано као клевета, Суд је готово увек долазио до закључка да је неоправдано ограничавана слобода изражавања медија.⁵⁴ Закључак анализе Суда је у оваквим околностима било критиковање оних закона који стављају терет доказивања истинитости изјава на оптуженог.

У новије време, Суд је заузео став да новинарска слобода изражавања обухвата и одређени степен претеривања, чак и провокације.⁵⁵ Такође је успостављен принцип да одговор јачег интензитета, настао као реакција на раније изречен провокативан став, ужива већи степен заштите.⁵⁶ Исте принципе Суд је применио на основу аргумента *a simili ad simile* и у случајевима када су домаћи судови издавали забране понављања наводних штетних или увредљивих изјава о јавним и политичким личностима.⁵⁷

Поред политичких тема, медији уживају специјалан статус и када је реч о свим осталим питањима од важности за друштво. Суд је закључио да они имају не само функционални задатак, већ и моралну обавезу да саопштавају информације и идеје које се износе и у другим областима од јавног интереса, а што одговара праву јавности да прима те информације.⁵⁸ Стога, када су једне новине, на основу изјаве сведока, изнеле тврдње о полицијској бруталности,⁵⁹ и зато новинари били осуђени, Суд је истакао

⁵³ *Krone Verlag GmbH*, para. 37; *Hrico v. Slovakia*, judgment of 20 July 2004.

⁵⁴ Критиковање политичара због њихових јавно изречених изјава о стратешким питањима од јавног значаја, било је предмет анализе Суда у случајевима *Lingens*; *Oberschlick* no 1, 1991 и *Oberschlick v. Austria*, no 2, judgment of 1 July 1997.

⁵⁵ *Supra* 38.

⁵⁶ Као илустрацију можемо навести случај *Oberschlick v. Austria*, no 2 из 1997, када је политички вођа партије изјавио да је немачка борба током Другог светског рата била за мир и слободу, након чега је уследио новинарски чланак где је дотично лице било окарактерисано као „идиот“. Суд се сложио са констатацијом да је изречени говор био провокативан, али да су употребљене речи биле пропорционалне са реакцијом која је створена првоизреченим ставом.

⁵⁷ *Dichand*, paras. 44-47.

⁵⁸ *Ibid*, para. 40.

⁵⁹ *Thorgeirson v. Iceland*, judgment of 25 June 1992, назвавши полицајце „животињама у униформама“ и „појединцима чији су ментални капацитети једнаки новорођенчадима“, para. 9.

да таква казна одвраћа од отворене друштвене расправе у погледу питања која су од опште важности.⁶⁰

5. Новинарски извори информација

У пракси Суда су се поводом новинарских извора јавиле три врсте проблема: дозвољеност коришћења јавно доступних информација, поузданост информација и заштита поверљивих извора.

5.1. Јавно доступне информације

Уколико новинар буде онемогућен у коришћењу информација које су лако доступне јавности или буде кажњен за њихово коришћење, по правилу такав случај представља кршење чл. 10.

У најпознатијем примеру,⁶¹ Суд је нашао да је привремена забрана објављивања новина до завршетка националног судског поступка, била у складу са чл. 10, будући да према ставу 2 држава на основу слободне процене може извршити ограничење уколико оцени да постоји претња националној безбедности. Међутим, након што је поверљивост била у великој мери нарушена због широке дистрибуције спорних информација,⁶² Суд је сматрао да наставак забране објављивања губи смисао, те од тог временског тренутка представља кршење чл. 10. Слично томе, када су запослени медијске куће током ноћи одштампали и дистрибуирали нови тираж спорног броја часописа, Суд је нашао да је дошло до повреде чл. 10, будући да су спорне информације, које су представљале разлог хапшења уредника и заплене часописа, постале доступне јавности.⁶³

Слично томе, када је новинској организацији било забрањено објављивање слике особе која је била осумњичена за кривично дело, уз коментаре да је реч о извршиоцу, Суд је нашао да је забрана објављивања слике била прописана законом, а такође и извршена са легитимним циљем – „заштита права и угледа других лица“ и „ очување ауторитета и независности судства“. Последњи корак у тростепеном тесту ограничења било је питање неопходности дате мере у демократском друштву. Разматрајући све околности случаја, а нарочито чињеницу да је осумњичено лице одавно било познато јавности, као и чињенице да је осумњичен за

---

⁶⁰ Ibid, para. 68, видети supra 39.

⁶¹ У спојеним предметима *Observer and Guardian* и *Sunday Times v. UK*, по 2, из 1991. године, поменуте дневне новине су објављивале информације и одломке из објављене књиге пензионисаног припадника британске службе безбедности, где се наводи да је служба вршила неке незаконите активности.

⁶² Широка дистрибуција подразумевала је објављивање и продају књиге у неколико земаља, па чак и њен несметан увоз у Велику Британију.

⁶³ *Vereniging Weekblad Bluf!*, paras. 43-45.

политичка дела која дирају у саме темеље демократског друштва, Суд је нашао да превагу има јавни интерес за извештавањем. На тај начин, Суд је дошао до закључка да је мера забране објављивања фотографије ограничила слободу извештавања. Суд је закључио да је предузета мера била несразмерна легитимном циљу ради којег је предузета, *a fortiori* узевши у обзир да се фотографија слободно објављивала у другим новинама. Будући да је било речи о јавној личности, Суд је закључио да оваква забрана представља кршење чл. 10.⁶⁴

Симболично је да се први случај пред новоформираним, сталним Судом, управо тицао слободе изражавања,⁶⁵ када је установљено да се не може забрањивати објава информација о финансијској и пореској ситуацији одређених лица, које су свима доступне кроз јавне пореске књиге. Исто тако, када се јавно презентују чињенице и информације на конференцији за штампу, које су већ биле доступне јавности и пре конференције, не могу се спроводити мере кажњавања новинара због угрожавања поверљивости судске истраге.⁶⁶

5.2. Поузданост извора информација

Иако једно од основних правила новинарства гласи „проверити, проверити и опет проверити“, Суд стоји на становишту да је разумно ослањање новинара на меридавне, званичне извештаје без проверавања тачности навода у њима.⁶⁷

Тим поводом, Суд сматра да је неразумно наметнути услов о потврди истинитости навода, јер би то довело медије у ситуацију да објављују само потпуно проверене чињенице. Овакав *ratio* Суда, који дозвољава објављивање информација које се не могу проверити, па чак и гласина које круже у јавности,⁶⁸ жели се да се допринесе отварању дебата о свим питањима од јавног значаја и истовремено поштује и право на пасивну информацију коју имају грађани.⁶⁹ „Медијима се мора оставити одређени простор за грешке, при чему се њихова одбрана мора заснивати на доброј вери (*bona fides*), а не на истинитости тврдњи.“⁷⁰ Уколико се новинар руководи овим правним стандардом понашања, а касније се утврди неистинитост датих изјава, неће се постављати питање његове

⁶⁴ *News Verlags GmbH and Co. KG v. Austria*, judgment of 11 January 2000.

⁶⁵ *Fressoz and Roire v. France*, judgment of 21 January 1999.

⁶⁶ *Weber v. Switzerland*, judgment of 22 May 1990.

⁶⁷ Потврђено у *Colombani*, para. 65.

⁶⁸ *Lingens*, para. 41; *Thorgeirson*, para. 65.

⁶⁹ ECHR case *Salov. v Ukraine*, judgment of 6 September 2005.

⁷⁰ М. Пауновић, Б. Кривокапић, И. крстић, Међународна људска права, Београд, 2010, стр. 231, ECHR cases *Goodwin*, para. 39, *Colombani*, para. 65, *Fressoz and Roire*, para. 54.

одговорности. Уколико је увреда резултат непроверених навода из меродавних извештаја, несразмерно је извршити осуду главног уредника и новинара.⁷¹ Такође се питање одговорности новинара поставило у случају када новинар врши ширење информација других, где је намера од кључног значаја.⁷² Уколико новинар врши ширење информација у циљу пропагирања дате идеје, биће позван на одговорност, а у случају намере упознавања јавности са проблематком од јавног значаја, новинар не треба да одговара.⁷³ Објављивање вести или емисија заснованих на интервјуима представља један од бројних начина на који медији врше своју улогу „јавних чувара“.⁷⁴

5.3. Откривање поверљивих новинских извора

Заштита поверљивих извора информација представља основ истраживачког новинарства.⁷⁵ Стога је Суд закључио да су одабрана средства за постизање иначе законитог циља била непропорционална, када су национални судови издали налог за откривање извора информација који је био основ забрањеног новинарског текста.⁷⁶ До истог је закључка Суд дошао и када су власти вршиле претресе домова и редакција новинара, једино у циљу откривања новинарских извора и идентитета, пошто није постојала сумња о криминалним активностима самих новинара.⁷⁷ Суд је нагласио да претреси овакве врсте поткопавају заштиту новинарских извора и да је извршена повреда принципа пропорционалности у још већој мери но што је то био случај у претходном предмету. Тим поводом, изнео је став да је истрага, предузета са циљем откривања извора новинара, била још мање сразмерна него доношење мере којим се налагало обелодањивање идентитета извора.⁷⁸ Оваква евентуална мера морала би бити оправдана примарним захтевом јавног интереса. Дакле, чл. 10 штити не само садржину, већ и изворе новинских информација.

Поред тога, Суд је у новијој јуриспруденцији начинио још један, макар и симболичан корак у заштити новинарских извора. Наиме, Суд је

---

⁷¹ *Colombani*, para. 66.

⁷² ECHR case *Thoma v. Luxemburg*, judgment of 29 March 2001. M. Macovei, *Freedom of expression - A guide to the implementation of Article 10 of the European Convention on Human Rights*, Council of Europe, 2004, p. 52.

⁷³ *Jersild*, para. 29.

⁷⁴ *Supra* 35.

⁷⁵ Donna Gomien, *op.cit.*, str. 120, *Goodwin*, para. 39.

⁷⁶ *Ibid.*, para. 46.

⁷⁷ ECHR cases *Roemen and Schmitt v. Luxemburg*, judgment of 25 February 2003; *Ernst and others v. Belgium*, judgment of 15 July 2003.

⁷⁸ *Ibid.*

објаснио основ заштите, истакавши да: „право новинара да не открију свој извор не треба бити посматрано као привилегију која им је дата у зависности од тога да ли је реч о законитом или незаконитом извору информација, већ као атрибут права на информацију.“⁷⁹

6. Закључак

Током развоја јуриспруденције Суда поводом чл. 10 Конвенције који регулише слободу изражавања, установили су се одређени „руководни принципи“ који потврђују да медији имају „специјалан статус“, јер представљају „јавне чуваре“ демократског друштва са функционалном и моралном обавезом ширења информација од јавног значаја.

Сама слобода изражавања није апсолутно право, те подлеже дво-струком ограничењу. Прво је предвиђено чл. 10 (2), где се држави пружа листа дозвољених основа дерогације, док се говор мржње искристалисао као други граничник ширине слободе изражавања. У вези потоњег, посебна пажња мора се исказати када се ширење информација врши путем аудио-визуелних медија, будући да они стварају јачи и непосреднији утицај од штампаних. Такође, медији морају обратити пажњу да не постану средство преношења и ширења говора мржње, при чему се узима у обзир намера.

У вршењу функције „јавних чувара“ друштвеног поретка, медији могу отворати све теме друштва, па и оне непријатне садржине, због остваривања права јавности на релевантне информације. Због потребе за разноврсношћу и толеранцијом у демократским друштвима, Суд допушта и изражавања која су „увредљива, узнемиравајућа, па чак и шокантна“, као и извесно „претеривање и провокације“, под условом да су у функцији пружања информација од друштвеног интереса.

Сагледавањем праксе Суда, издвојила су се одређена питања у вези граница дозвољене критике, одговорности медија и новинарских извора. Када медији врше критиковање, води се рачуна да постоји виши степен толеранције критике која је упућена влади у односу на политичара, као и виши степен толеранције критике усмерених против политичара у односу на „обичног“ појединца. Када је, пак, реч о критици правосуђа и лица која раде у њему, Суд је заузео рестриктивније виђење.

Приликом одмеравања одговорности медија или новинара за клевету и увреду, неопходно је извршити разликовање чињеница и вредносних судова. Пошто је чињеница подложна доказивању истинитости, постојаће

⁷⁹ ECHR case *Tillack v. Belgium*, judgment of 27 November 2007. Више: J. F. Flauss, *op.cit.*, p. 828.

одговорност у случају изношења неистина, а не и код исказивања вредносног става. Како је суштина медија преношење не само чињеничних исказа већ и вредносних судова, неприхватљиво је да у демократском друштву новинар не може изрећи критички став. Свакако, они се морају заснивати на довољној чињеничној основи.

Поводом новинарских извора, искристалисао се став да новинар не сме бити онемогућен у коришћењу информација које су доступне јавности или да буде кажњен за њихово коришћење. Такође, Суд је истакао да је разумно ослањање новинара на меродавне, званичне извештаје без проверавања тачности навода у њима, па и објављивања информација које се не могу проверити или чак представљају гласину. Тиме би се медији довели у незавидну ситуацију објављивања само потпуно проверених чињеница, чиме би се укинула или умањила могућност јавне расправе о питањима општег значаја. У случају грешке медија, њихова одбрана би се морала заснивати на доброј вери, а не истинитости тврдњи, при чему се захтева и да су биле предузете разумне мере за проверу истинитости. Уколико је овај правни стандард испоштован, а касније се докаже неистинитост датих изјава, питање одговорности новинара неће се поставити. У случају када новинар врши ширења информација других, намера је од кључног значаја. Уколико новинар врши ширење информација у циљу пропагирања дате идеје, биће позван на одговорност, а у случају намере упознавања јавности са проблематиком од јавног значаја, новинар неће одговарати. Поред тога, чл. 10 штити се не само садржина, већ и извори информација, а евентуалне мере њиховог откривања морају бити оправдане примарним захтевом јавног интереса.

Резиме

Важна компонента слободе изражавања, као сложеног људског права, представља право на слободно и неометано преношење информација. Ово право регулисано је чланом 10 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода које по својој правној природи представља специфично право јер је спона између грађанских и политичких права. Медији су средства за масовно комуницирање са основном обавезом ширења општих и потпуних информација о питањима од јавног значаја. Као примарни преносиоци информација у савременим демократским друштвима, могу се јавити у двоструком својству: као прекршиоци или као субјекти којима се крши слобода изражавања. Кроз праксу Европског суда за људска права која се тиче односа између чл. 10 Европске конвенције и улоге медија у друштву, утврђени су европски

стандарди поштовања слободe изражавања. Најзначајнија питања из праксе поменутог суда тичала су се говора мржње, заштите извора података медија, критике политичких процеса и судства, као и дерогације овог права путем тзв. теста пропорционалности. Такође, током развоја јуриспруденције Суда дошло је до значајног померања границе између слободe изражавања и права на приватност, као и границе између слободe изражавања и клевете и увреде, у корист слободe изражавања. Утврђени стандарди и ограничења су, пре свега, упућени државама и медијима као доминантним субјектима у процесу размене информација, који располажу системом дозвола, односно поседују капитал.

Sanja Đorđević, LL.B.

Teching assistant

Faculty of Law, University of Niš

***Freedom of expression of media in the jurisprudence
of the European Court of Human Rights***

Summary

An important element of the complex human right - freedom of expression, is free and unhindered dissemination of information. Freedom of expression is regulated according to the Article 10 of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, and represents a right with a specific legal nature due to the fact that it constitutes a link between civil and political rights. The media, as means of mass communication, have a primary obligation of spreading general and complete information about matters of public importance. As primarily transmitters of information in modern democratic societies, the media can be present in a dual capacity: as violators or as beneficiaries of freedom of expression. The European Court of Human Rights has, throughout its jurisprudence concerning the relationship between Art. 10 of the Convention and the role of media in society, defined the European standards for freedom of expression. The most important issues which arose in Court jurisprudence concern hate speech, protection of journalistic sources, criticism of decision-making process and the judiciary, as well as derogation in respect of the proportionality test. Also, a significant shift of the boundary between freedom of expression and the right to respect of private life, as well as the boundary between freedom of expression and defamation, occurred in favor of freedom of expression during the ongoing development of the Court jurisprudence. The identified standards and limitations are primarily addressed to the government and media as dominant actors in the process of exchanging information, bearing in mind their system of permits, and financial power, respectively.

Key words: *European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms, the European Court of Human Rights, freedom of expression, the media, the principle of proportionality.*